

LBRIS

We know
books

NICHITA
STĂNESCU

•
Cuvintelor, necuvintelor

POEME ALESE DE

Matei
Vișniec

Fotografii de NATALIA GÂRBU

CARTIER

Despre fotograf

Natalia Gârbu (n. 8 februarie 1984, în Strășeni) a studiat la Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (IEFC).

A ilustrat Radu Vancu, *Cantosuri domestice*, Editura Cartier, 2016, și William Shakespeare, *Sonete*, Editura Cartier, 2016.

Cuprins

Despre autor	7
Despre autorul ediției	9
Întrebarea este prost pusă, necesită un răspuns	11
Sensul iubirii	35
Mister de băieți	36
Joc de unu	37
Cântec de iarnă	38
O călărire în zori	39
Duminică veche	41
O viziune a sentimentelor	43
Lauda omului	44
Leoaică tânără, iubirea	45
Cântec	47
Poveste sentimentală	49
Poem	50
Emoție de toamnă	51
Dreptul la timp	53
Enghidu	54
Ars poetica	58
Despărțire de o vârstă	61
Tei nocturn	62
Cântec	63

Frunzișuri	64
Trist cântec de dragoste	65
11 elegii	67
Elegia întâia	68
A treia elegie	73
A patra elegie	78
A cincea elegie	81
A șasea elegie	83
A șaptea elegie	85
Elegia a opta, hiperboreeană	87
Elegia oului, a noua	91
Omul-fantă	94
Elegia a zecea	98
A unsprezecea elegie	103
Obiecte cosmice	111
Miză pe nenăscuți	112
Andru plângând	113
Arbor invers	115
Creierul scotea din el mâini	116
Oul și sfera	119
Plonjeu	120
Transparentele aripi	121
Ritual de iarnă	123
Frunză verde de albastru	124
Orologiu cu statui	128

Necuvintele	131
Lupta inimii cu sângele	132
Arta poetică	136
Râsu' Plânsu'	140
Cântec în doi	141
Cina cea de taină	143
Mâncătorul de libelule	144
Autoportret pe o frunză de toamnă	146
Deci voi sta	147
Necuvintele	148
În dulcele stil clasic	151
Ridicare de cuvinte	152
Al meu suflet, Psychée	154
Măiastră	156
N-ai să vii	157
Acest bloc de nervi	158
În dulcele stil clasic	159
Numai o clipă	161
Fel	163
Numărătoarea	164
Iar nu barbar	165
De dragoste	167
A mea	168
Belgradul în cinci prieteni	171
A cumpăra un câine	172
Frica	173

Caleașca pentru fluturi	174
Poetul ca și soldatul	175
Măreția frigului	179
Insignă	180
Noe	181
Lecția de zbor	182
Bate întotdeauna alt clopot	184
Lecția de citire	185
Cireșar	187
Pietre de mâncare	188
Nimic nu este altceva	189
Descripție	191
Scurtă vorbire	192
Epica Magna	195
Pean	196
Roata cu o singură spiță	197
Prăbușirea unui vultur într-un om	199
Finish	200
Dezimblânzirea	201
[Lapte roșu, de sabie...]	202
Autoportret	203
Cântec	205
Cântec	206
Starea pe loc	207
Greșirea cerului	208
Adunarea prin îndepărtare	209
Tablou cu orbi	210

Defăimarea răului	214
Doină	215
Somnul	216
Haiku	217
Opere imperfecte	219
Lecția despre cub	220
Pușca	221
Tocirea	222
Evocare	223
Evangheliile toamnei	224
Șo, pe zeiță	225
Schimbarea la față	226
Cântec	227
Noduri și semne	229
Căutarea tonului	230
Semn 1	233
Nod 1	234
Prin tunelul oranj (I)	235
Nod 10	236
Nod 11	237
Nod 17	239
Mozart și câinele spaniol (Nod 21)	241
Ars poetica	243
Tonul	244
Nod 33 (În liniștea serii)	246
Despre fotograf	248

de Virgil Teodorescu. În 1976 pleacă la București pentru studii de filozofie și istorie, devine membru fondator al „Cenaculului de Luni”, condus de criticul Nicolae Manolescu, unde citește periodic poezie și teatru; publică poezie în mai toate principalele reviste literare ale epocii (*România literară*, *Luceafărul*, *Amfiteatru*, *Viața Românească*, *Echinox*, *Cronica* etc.). Debutază în volum în 1980 la Editura Albatros (condusă atunci de Mircea Sântimbreanu) cu o culegere de poeme intitulată *La noapte va ninge*. Obține în 1984 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul de poezie *Înțeleptul la ora de ceai*. Din 1987 trăiește în Franța, scrie în special teatru și își construiește o carieră internațională de dramaturg; la această oră piesele sale au fost traduse și jucate în peste 30 de țări.

Opera poetică: *La noapte va ninge*, Editura Albatros, București, 1980; *Orașul cu un singur locuitor*, Editura Albatros, București, 1982; *Înțeleptul la ora de ceai*, Editura Cartea Românească, București, 1984; *Poeme ulterioare*, Editura Cartea Românească, București, 2000; *La masă cu Marx*, Editura Cartea Românească, București, 2011.

Întrebarea este prost pusă, necesită un răspuns...

NICHITA STĂNESCU este personajul cel mai fascinant, cel mai surprinzător, cel mai cu har pe care l-am întâlnit în viața mea. Chiar și acum, când pot spune că de 45 de ani călătoresc prin lume și întâlnesc oameni, chiar și acum după 30 de ani de viață la Paris, tot Nichita rămâne în vârful piramidei când mă gândesc la scriitorii, artiștii, excentricii, vagabonzii lunari și lunaticii pământeni care m-au marcat.

Această prefață este ca un fel de scrisoare pe care i-o trimit lui Nichita. Pentru mine nu există nicio îndoială, el continuă, aerian și histrion, așezat la masa eternității, cu un pahar de vodcă în față, să dicteze poeme, să-și dicteze poemele unei femei frumoase întrucât atunci când ajunge demiurg poetul nu mai pune mâna nici pe uneltele de scris și nici pe foile albe de hârtie, cel mult mângâie neglijent, dar tandru, cu trei degete, gâtul sublim al iubitei sale, iar iubita scrie în locul lui, că de aceea e iubită...

Nichita a dat buzna în viața mea încă de pe vremea când eram elev de liceu, la Rădăuți, în orașul meu natal. Când i-am citit poemele, și mai ales cele *II Elegii*, ceva s-a schimbat în mintea mea, mai multe diguri s-au spart în sufletul meu și am simțit că inund lumea. Poezia lui Nichita mi s-a părut atunci o imensă descoperire, aproape în sens geografic, ca atunci când navigatorii descopereau Lumea Nouă. Limbajul poetic inventat de Nichita era în același timp un nou continent, dar și un mijloc de navigație. Mai mult decât oricare alt poet, de la Nichita am învățat că poezia poate fi busolă și instrument de cunoaștere, ritual și mister, explorare a sinelui și bucurie de a trăi, formă de libertate și mijloc de eliberare, zbor planat peste toate celelalte discipline ale spiritului și expresie a tot ceea ce simțurile și creierul pot produce mai frumos și mai subtil împreună.

Cred că în acei ani, între 1972 și 1975, cât am fost elev de liceu, am discutat timp de ore și ore despre poezia lui Nichita, în special cu cel mai bun prieten al meu din anii adolescenței, coleg de clasă cu mine și poet la rândul său, Valeriu Drăgușanu. Îl citeam, reciteam și decortecam pe Nichita ca și cum ar fi urmat, prin înlăturarea unor petale succesive, să ajungem la miezul înțelepciunii și al emoției. Îl comparam, bineînțeles, cu alți poeți contemporani, cu Marin Sorescu sau cu Grigore Hagiu, sau cu Cezar Baltag sau cu Adrian Păunescu și cu

mulți alții. Românii trăiau parcă din poezie. O constelație de excelenți poeți parcă lucrau la uzina de oxigen a României și pompau în toate casele și în toate mințile aer curat și întrebări subversive. Poezia era prima fereastră prin care ne luam zborul pentru a fugi puțin din viața cotidiană, prin care ne îndepărtam de monotonie, dar și de imbecilitate. Martori îmi sunt arborii care au mai supraviețuit în parcul de la Rădăuți și în cimitirul orașului (unde mergeam cu prietenul meu ca să citim poezie): de zeci de ori ne-am înfruntat cu argumente pro și contra extrem de sofisticate pentru a decide cine era mai interesant, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu...

Acolo, la Rădăuți, toți poeții pe care îi găseam în librării ni se păreau niște zei, și în mintea mea ei nici nu aveau viață personală. Când îi sorbeam cu nesaț, nu știam de fapt nimic despre vârsta lor, despre unde trăiau și cum trăiau, despre cum își petreceau zilele și anii... Poeții nu apăreau pe atunci foarte des la televizor (cu excepția lui Adrian Păunescu), așa că imaginația mea îi plasa undeva în Olimp, iar acest Olimp nu putea fi decât orașul București. La București m-am și dus, de altfel, să dau examen la facultate, un motiv fiind și acela că voiam să trăiesc printre... scriitori vii.

Când mi-am început studiile, în toamna lui 1976, la Facultatea de Filozofie de la București, una din marile mele curiozități a fost deci aceea de a vedea scriitori, poeți și critici. Pe

unii i-am întâlnit repede, pentru că animau cenacluri literare (cum era Constanța Buzea sau Florin Mugur). Alții mi se păreau însă total inaccesibili, trăind într-o lume paralelă, o lume a boemei, unde nu puteai să intri fără a fi introdus de cineva.

Pe Nichita l-am văzut pentru prima dată la Cenaclul Charmides al Facultății de Filozofie, unde într-o bună zi s-a zvonit că va veni ca invitat. Eram cu toții adunați, mai multă lume decât de obicei, și la un moment dat cineva a spus: „Vine, urcă scările!”

Așteptam de minute bune într-un amfiteatru încăpător, cenacliști mai vechi, dar și studenți veniți spontan de la toate secțiile (filozofie, psihologie, pedagogie, sociologie), precum și de la Facultatea de Drept, care doreau să-l vadă și să-l audă pe Marele Poet. Și Marele Poet a intrat, cu o aură evidentă deasupra capului său rotund, purtând un fel de pulover larg, care „curgea” pe el, clipind des ca și cum l-ar fi deranjat deoptrivă și lumina, și întunericul (sau poate părul său nepieptănat), puțin stângaci, ca și cum locul său nu ar fi fost în lume, ci în Panteonul ideilor, dar prietenos cu toată lumea, ca și cum toți am fi fost verișorii săi, complicii săi, confidenții săi...

Nu exagerez când spun că Nichita electriza publicul atunci când intra într-o încăpere sau sală. Aducea cu el niște unde puternice, un fel de magnetism, de har, de șarm... Sigur, oriunde intra, el era precedat oarecum de poezia sa, de ilumi-

narea provocată deja de cuvintele sale. Mai târziu însă am descoperit că Nichita provoca același frison și asupra unor oameni care nu-l cunoșteau și care nu-i citiseră poemele. Pur și simplu Nichita avea ceva dintr-un vraci, dintr-un guru, dintr-un cititor în stele.

În acea seară când l-am ascultat pentru prima dată pe Nichita la Cenaclul Charmides, m-a uimit în special modul în care își recita poemele. Nu mai văzusem pe nimeni până atunci intrând într-o veritabilă transă poetică. Adrian Păunescu mi se părea mai degrabă exaltat când își recita poemele la Cenaclul Flacăra. Pe Mircea Dinescu îl auzisem recitând, dar mai degrabă într-un registru ștregăresc și ludic. Nici la Cenaclul Charmides și nici la Cenaclul de Luni (al cărui membru fondator am fost), nimeni nu își citea poeziile desprinzându-se aproape fizic de pe sol și plutind aproape în aer pentru a se prăbuși apoi din nou pe pământ, epuizat, după încheierea poemului... „Ce mare, ce uluitor actor!”, mi-am spus atunci savurând spectacolul oferit de Nichita. Scurtul recital pe care l-a dat atunci Marele Poet s-a încheiat apoteotic cu un poem despre soldați: „Soldatul mășăluia, mășăluia, mășăluia...” Poemul se încheia cu imaginea unui cal pascănd iarbă neagră, adică tot ce mai rămânea din soldat, și ultimele cuvinte erau, de fapt, niște onomatopee, nechezatul calului, pe care Nichita îl reproducea cu un fel de ferveare

religioasă, ca și cum ar fi fost o formulă magică secretă capabilă să deschidă măruntaiele unui munte sau să separe în două apele unei mări...

Ah, Nichita (mă adresez acum direct ție, întrucât simt că nu-ți plac prea mult poveștile scrise la persoana a III-a), dacă ai ști cât de ciudă mi-a fost pe mine însumi după acea primă întâlnire cu tine, întrucât, în partea finală a seriei, când am fost invitați să-ți punem întrebări, am vrut să fac oarecum pe grozavul... Am ridicat mâna și te-am rugat să ne spui „În ce măsură poezia dumneavoastră a fost influențată de filozofia lui Hegel?” Uf, și astăzi îmi este rușine de ce s-a întâmplat atunci în capul meu. Dar tu ai înțeles, chiar dacă nu știai nimic despre mine, că o astfel de întrebare idioată nu putea veni decât dintr-un sindrom de mare timiditate, și mi-ai răspuns (în stilul tău bâlbâit, care și el era fascinant): „Între-între-întrebarea este-este prost pusă, nece-necesită un răspuns”.

De fapt, da, merita să-ți pun o întrebare grandilocventă (prin care voiam să mă pun mai degrabă pe mine în valoare), pentru a obține o astfel de replică. Superbă idee, de altfel, care mă tulbură și acum, la vârsta de 61 de ani. Oare asta facem noi toată viața, ne punem întrebări prost puse care necesită răspunsuri? Și ar trebui să deduc din răspunsul tău că adevăratele întrebări (adică acelea care sunt bine puse) nu mai

cer un răspuns întrucât își conțin răspunsul? Dar mai este, dragă Nichita, întrebarea întrebare dacă a fost bine pusă și își conține răspunsul?

Nu știu cum ieșeau unele răspunsuri din tine, dar, privind acum retrospectiv la toate creierile cu care m-am încrucișat în viață, pot spune că al tău a fost cel mai ciudat și mai original, funcționând după alte unități de măsură și după alte principii. Noi trăiam într-o lume în care săptămâna avea 7 zile, iar ora 60 de minute. Tu însă numărai minutele în săptămâni, iar orele în zile. Noi vorbeam unii cu alții ca să ne dăm informații despre ce ni s-a mai întâmplat în cursul zilei, tu deschideai gura ca să scoți din neant bulgări incendiari de mirare. Noi vâsleam cu toate simțurile noastre în aceeași direcție în care se scurgea timpul, tu aveai din când în când darul de a innoda timpii. Ceea ce noi nu puteam simți decât la singular tu aveai darul de a intui la plural... Nu știu dacă se nasc mulți oameni într-un secol cu astfel de capacități reflexive subversive, dar tu ai fost unic la mijlocul secolului al XX-lea în magma limbii române. Limbă pe care, cum tot tu afirmai din când în când, o învățaseși nu doar o dată, ci de șapte ori, deci o știai de șapte ori mai bine decât contemporanii tăi.

Revin la persoana a III-a pentru a atenua unda patetică pe cale de a se strecura în această prefață. De fapt, îmi face mare plăcere să vorbesc despre Nichita Stănescu, deși eu nu

sunt nici specialist în opera lui și nici nu mă pot lăuda că l-am cunoscut foarte bine. Există scriitori care au stat în preajma lui infinit mai mult decât mine și care au scris pagini mai numeroase despre el decât aș putea eu să scriu. Voi continua însă firul amintirilor povestind câteva întâmplări, cu Nichita, pentru că omul a fost o legendă și merită reconstituite cât mai multe din extrem de numeroasele sale fațete.

Bucureștiul pe care venisem să-l „cuceresc” cu poezia și cu teatrul meu mi se deschidea, în anii studenției, între 1976 și 1980, pas cu pas. Începusem să public mai des în diverse reviste, mergeam din când în când la restaurantul Uniunii Scriitorilor, făceam parte din generația '80 despre care începuse să se vorbească, trăiam din plin viața boemă a capitalei... În 1980 am debutat chiar în volum și începusem să am o voce cât de cât personală în poezie, precum și nenumărați prieteni literari. Un astfel de prieten (fulgurant, de altfel, este vorba de poetul Viorel Padina, absolvent și el de Filozofie) mi-a făcut la un moment dat, într-o seară, un dar enorm. Mi-a spus „hai să te duc la Nichita”. „Cum așa, am întrebat, tu ești prieten cu Nichita? Poți să duci pe cineva la Nichita?” Ei bine, da, minunea s-a întâmplat, colegul meu mai vârstnic de facultate Viorel Padina m-a dus într-adevăr la Nichita, unde am intrat, de fapt, ca într-un templu sau ca într-o istorie a literaturii.

Până să-mi spună Viorel Padina „hai să te duc la Nichita”, nici nu-mi imaginasem că aș fi putut vreodată să intru la Nichita în casă, să stau cu el la masă, să-l aud vorbind în intimitatea sa. Nichita locuia în Piața Amzei, într-un bloc, ocupând un apartament, de fapt, destul de modest. Când am intrat prima dată la el în „casă”, mi-am dat seama că la Nichita se producea în fiecare zi un fel de pelerinaj. Seară de seară casa lui Nichita era plină, veneau la el scriitori și artiști din toate generațiile, Marele Poet aproape că nu era lăsat să răsuflă.

Uluitoare mi s-au părut, în acei ani, serile petrecute la Nichita, unde era nelipsit și Augustin Frățilă, admirabil poet și cântăreț, care a pus cu harul cel mai profund pe muzică poemele lui Nichita. Treptat, după acea primă „intrare” la Nichita, m-am incrustat și eu (ca și alții) în casa sa, fascinat de oamenii pe care îi întâlneam acolo, de tot ceea ce spunea Nichita, de cum scria uneori poeme în fața noastră (dictându-i-le Dorei)... Discuțiile se prelungeau toată noaptea cu sticle multe de vodcă, uneori veneau direct de la tren scriitori din provincie, casa lui Nichita devenise un fel de cenaclu cu foc continuu, loc de improvizații literare unde în fiecare secundă se năștea câte o vorbă de duh, se spunea câte o frază antologică, se râdea în hohote și se scria una dintre cele mai fascinante pagini ale boemei postbelice din România.